

مجموعه مقالات
همایش بین المللی
حقوق مردم و حکومت دینی
در اندیشه امام خمینی علیه السلام

(ج ۲)

سرشناسه	: همایش بین‌المللی حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی (س) (دومین: ۱۳۹۵: تهران)
عنوان و نام پدیدآور	: مجموعه مقالات همایش بین‌المللی حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی (س) / تدوین مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۳ ج.
شابک	: (دوره) 3 - 450 - 212 - 964 - 978 (ج. ۱) 0 - 448 - 212 - 964 - 978 (ج. ۲) 7 - 449 - 212 - 964 - 978 (ج. ۳) 4 - 466 - 212 - 964 - 978
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸. - دیدگاه درباره حقوق اساسی مردم - - کنگره‌ها / خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸. - دیدگاه درباره اسلام و دولت - - کنگره‌ها / مردم (حقوق اساسی) - - جنبه‌های مذهبی - - اسلام - - کنگره‌ها / اسلام و دولت - - کنگره‌ها.
شناسه اثرده	: مؤسسه چاپ و نشر عروج.
رده‌بندی کنگره	: ۸ ج / ۵ / ۱۵۷۴ DSR
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۵ / ۰۸۴۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۱۹۰۷

کد / م ۲۹۶۵

مجموعه مقالات همایش بین‌المللی حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی (س) (ج. ۲)

گردآورنده: کمیته علمی همایش بین‌المللی حقوق مردم و حکومت دینی / اندیشه امام خمینی (س)
ناشر: مؤسسه چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))
چاپ اول: ۱۳۹۶
شمارگان: ۲۰۰ نسخه
قیمت (دوره): ۹۲۵۰۰ تومان

• فروشگاه شماره یک: خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، پاساژ ظروفچی، تلفن: ۶۶۴۹۳۰۸۱ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• فروشگاه شماره دو: خیابان انقلاب، چهار راه حافظ، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• مراکز پخش: امور نمایندگیها و نمایشگاهها، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳

• امور سفارشات و بازرگانی، تلفن: ۶۶۴۸۹۱۶۰

• فروشگاه مجازی مؤسسه عروج www.oroujpub.com

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

<http://imam-khomeini.ir>

فهرست

م	مقدمه
۱	ولایت و نظارت در اندیشه سیاسی فقهای معاصر شیعه
	دکتر سید صادق حقیقت
۳	چکیده
۵	مقدمه
۷	ولایت و نظارت فقها در اندیشه سیاسی امام خمینی ره
۹	از نظارت تا ولایت: اندیشه سیاسی آیه الله مکارم و آیه الله سبحانی
۱۳	ولایت و نظارت فقها در اندیشه سیاسی آیه الله صدر
۱۴	ولایت و نظارت فقها در اندیشه سیاسی استاد مطهری
۱۷	اندیشه سیاسی آیه الله منتظری؛ از ولایت تا نظارت
۲۱	ماهیت ولایت و نظارت
۲۲	محدوده ولایت
۲۴	شرایط حاکم اسلامی
۲۵	شخصی یا گروهی بودن این مسئولیت
۲۵	منشأ مشروعیت فقیه
۲۶	ساختار حکومت اسلامی
۲۸	نتیجه گیری
۳۱	منابع
۳۳	رابطه حق و تکلیف در کلام اسلامی
	سیف الله صرامی

۳۵	چکیده
۳۷	مقدمه
۳۸	گفتمان حقوق بشر و رابطه آن با حق و تکلیف
۴۰	مرجع تکلیف کننده
۴۰	حق تکلیف شدن
۴۴	امام خمینی و حق تکلیف شدن
۴۶	منابع
۴۷	سرشت و ماهیت دولت مجریه در اندیشه امام خمینی (ره)
	دکتر عبدالوهاب فراتی
۴۹	چکیده
۵۱	مقدمه
۵۲	۱. چیستی دولت فقیه
۶۱	۲. دولت فقیه و رضایت مردم
۶۹	۳. قلمرو رخص و حجیت بنای عقلا
۷۸	نتیجه گیری
۷۹	منابع
۸۱	جایگاه مصلحت در دین
	احمد عابدینی
۸۳	چکیده
۸۵	پیش زمینه
۸۶	جایگاه مصلحت در دین

۹۱	واژه مصلحت
۹۱	بررسی
۹۱	رابطه مصلحت با منفعت
۹۲	راه تشخیص امور غیر رازآلود
۹۹	نتیجه‌گیری
۱۰۰	نقش مصاحبت در بیان و تبلیغ احکام فرعی
۱۱۳	خلاصه
۱۱۳	احکام سیاسی فائده‌ای محفوظ
۱۱۷	تفاوت مصلحت مطمح‌کننده با مصالح مرسله اهل سنت
۱۲۱	میزان اعتبار مصالح مرسله فی‌انفس
۱۲۶	خلاصه
۱۲۷	نتیجه
۱۲۹	منابع
۱۳۱	نقش مردم در جمهوری اسلامی؛ بررسی تطبیقی دیدگاه امام خمینی با عالمان دیگر
	سید جواد ورعی
۱۳۳	چکیده
۱۳۵	مقدمه
۱۳۶	درآمدی بر بحث
۱۳۸	دیدگاه‌های مختلف درباره نقش مردم
۱۳۸	دیدگاه یکم: مردم نقشی ندارند!
۱۴۰	دیدگاه دوم: نقش مردم در انتخاب «نوع حکومت» و «حاکمان»

۱۴۶.....	دیدگاه سوم: مردم حق حاکمیت دارند!
۱۵۱.....	دیدگاه چهارم: حاکمیت «فقیهان» و «مردم» در عرض یکدیگر.....
۱۵۵.....	خطر بازگشت استبداد.....
۱۶۶.....	جمع بندی و نتیجه گیری.....
۱۶۹.....	منابع.....
۱۷۱ ...	حقوق اقلیت های دینی در حکومت اسلامی با نگاه به دیدگاه های امام خمینی (۲) ...
	سید ابوالفضل موسویان
۱۷۳.....	چکیده.....
۱۷۵.....	مقدمه.....
۱۷۶.....	اسلام و اختلافات قومی، زبانی و قومی.....
۱۷۷.....	اسلام و اختلافات دینی و مذهبی.....
۱۸۳.....	بخش نخست: حقوق اقلیت های دینی در نظام اسلامی.....
۱۸۶.....	جزیه و کرامت اقلیت ها.....
۲۰۵.....	بخش دوم: برخی از محدودیت های مسلمانان در برابر دیگران.....
۲۱۱.....	نتیجه گیری.....
۲۱۲.....	منابع.....

زمینه های عملی و ایدئولوژیک نظریه ولایت مطلقه امام خمینی (۲):

۲۱۵.....	رهیافتی انتقادی به تفسیرهای آن.....
	دکتر محمود شفیعی
۲۱۷.....	چکیده.....
۲۱۹.....	مقدمه.....

۲۲۶	ولایت مطلقه در زمینه ایدئولوژیک: عرفان و فقه
۲۳۰	ولایت مطلقه در زمینه عملی: تحولات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران
۲۳۶	تحلیل و بررسی
۲۳۸	نقد دیدگاه‌های دیگر
۲۵۰	نتیجه‌گیری
۲۵۳	منابع
۲۵۷	ت حزب در اندیشه امام خمینی (ره)
	دکتر علی محمد حائری / صبیحه نوه نجار
۲۵۹	چکیده
۲۶۱	مقدمه
۲۶۳	نگاه مثبت امام خمینی (ره) به حزب
۲۷۰	نگاه منفی امام خمینی (ره) به حزب
۲۷۹	ت حزب در ادبیات جامعه‌شناسی سیاسی و نسبت آن با اندیشه امام خمینی (ره)
۲۸۲	ت حزب و بوروکراسی
۲۸۷	نتیجه‌گیری
۲۸۹	منابع
۲۹۱	جایگاه اجتماعی و سیاسی مخالفان برانداز در جمهوری اسلامی ایران
	دکتر رضا عیسی‌نیا
۲۹۳	چکیده
۲۹۵	مقدمه (مخالفان و فعالیت‌های سیاسی)

جایگاه مخالفان در قرآن و سنت	۲۹۶
سنت نبوی	۲۹۸
سنت علوی	۳۰۰
جایگاه مخالفان در دیدگاه امام خمینی (ع)	۳۰۰
قواعد فقهی و عدم جواز فعالیت به اپوزیسیون برانداز	۳۰۲
قواعد وفای به عهد	۳۰۲
قاعده حفظ نظام	۳۰۳
قاعده اضطرار	۳۰۴
قاعده لاضرر	۳۰۶
قاعده وجوب تعظیم شعائر الهی	۳۰۷
قاعده حفظ نظام	۳۰۸
نتیجه گیری	۳۱۱
فهرست منابع	۳۱۳
مبانی حق الناس بودن رأی مردم	۳۱۵
ابوالحسن حسنی / محمد اسماعیل حسنی	
چکیده	۳۱۷
مقدمه	۳۱۹
اقسام حق	۳۲۰
تقسیم عرضی حق	۳۲۲
جایگاه مردم سالاری در اندیشه فقهی	۳۲۴
جایگاه رأی مردم در مسئله مشروعیت	۳۲۶

۳۲۸.....	مشروعیت قانون
۳۳۲.....	مشروعیت حکومت
۳۴۰.....	عمومیت عزّت برای مؤمنان
۳۴۰.....	مفهوم عزت
۳۴۶.....	همگانی بودن وظیفه اقامه قسط
۳۶۱.....	توزیع حدّات
۳۷۶.....	منابع
۳۸۱.....	پیش فرض های حق نظارت مردم بر حکومت دینی
	مهدی منتظرانم
۳۸۳.....	چکیده
۳۸۵.....	مقدمه
۳۸۷.....	۱- نظارت پذیری امور غیروحیانی
۳۸۸.....	۲- غیروحیانی (یا بشری) بودن حکومت دینی
۳۹۵.....	۴- امکان نظارت مردم بر ولایت انتصابی فقها
۴۰۴.....	۵- امکان خطای انسان
۴۰۷.....	۶- تلازم غالبی قدرت و فساد
۴۱۱.....	۷- تساوی همه در برابر عدالت
۴۱۱.....	نتیجه
۴۱۳.....	منابع
۴۱۵...	بررسی تطبیقی آزادی سیاسی از دیدگاه امام خمینی ره و شیخ فضل الله نوری

۴۱۷	چکیده
۴۱۹	مقدمه
۴۲۳	۱. آزادی سیاسی
۴۲۵	۲. محورهای مختلف آزادی از دیدگاه امام خمینی (ره)
۴۲۶	۳. تعریف و جایگاه آزادی از دیدگاه امام خمینی (ره)
۴۲۷	۴. آزادی سیاسی از دیدگاه امام خمینی (ره)
۴۳۸	۵. حد و آزادی از دیدگاه امام خمینی (ره)
۴۴۵	۶. ورود اندیشه‌ها به ایران
۴۵۵	۷. نظر علمای نجف درباره آزادی
۴۶۵	منابع
۴۶۹	قانون‌گذاری در حکومت دینی؛ (مبانی، اهداف و گستره)
	دکتر محمد هادی مفتّح
۴۷۱	چکیده
۴۷۳	مقدمه
۴۷۴	اصول قانون‌گذاری مطلوب
۴۹۰	آثار مشورت در قانون‌گذاری
۴۹۲	بررسی الگوهای قانون‌گذاری
۴۹۳	الگوی یکم: همه‌پرسی و مراجعه مستقیم به آرای عمومی در جعل تمامی قوانین
۴۹۳	ارزیابی
۴۹۴	الگوی دوم: گزینش افراد صالح به تشخیص حاکم، و جعل قوانین با شور آنان
۴۹۴	ارزیابی

الگوی سوم: تشکیل مجلس قانون‌گذار با انتخاب شهروندان، از میان افراد	
پیشنهادی حاکم	۴۹۹
ارزیابی	۴۹۹
الگوی چهارم: تشکیل مجلس تقنین با انتخاب شهروندان، از میان داوطلبان مورد	
تأیید حاکم	۵۰۱
ارزیابی	۵۰۱
الگوی پنجم: تشکیل مجلس مقنن با انتخاب شهروندان، بدون دخالت حاکم	۵۰۴
ارزیابی	۵۰۴
جمع‌بندی	۵۰۶
منابع	۵۰۷
اصول اخلاق سیاسی (وفای به عهد - صداقت) در اندیشه سیاسی امام خمینی علیه السلام	۵۰۹...
مصیب ایرانی	
چکیده	۵۱۱
مقدمه	۵۱۳
طرح مسأله	۵۱۷
اخلاق	۵۱۸
سیاست	۵۱۹
اخلاق سیاسی	۵۲۱
نتیجه	۵۳۶
منابع	۵۳۸

تحلیل خاستگاه حقوق مردم در عرصه های نوین در اندیشه امام خمینی (ع) ۵۴۱

حسن عبدی پور

۵۴۲.....	چکیده
۵۴۵.....	مقدمه
۵۴۶.....	مفهوم «حق» در دانش حقوق
۵۴۶.....	نظریه منفعت
۵۴۷.....	نظریه انتخاب
۵۴۷.....	تعریف مختار
۵۴۸.....	خاستگاه حق
۵۴۹.....	امام خمینی و حقوق شهروندی
۵۵۰.....	کرامت شهروندان در حکومت
۵۵۲.....	حقوق اساسی شهروندان مبتنی بر حرکات انسان
۵۵۳.....	حق حیات
۵۵۳.....	برابری
۵۵۳.....	آزادی
۵۵۵.....	۲. حقوق عمومی (سیاسی)
۵۵۵.....	آزادی های عمومی
۵۵۷.....	آزادی قلم
۵۵۸.....	حق مشارکت سیاسی
۵۵۹.....	حق تشکیل احزاب و اجتماعات
۵۵۹.....	آزادی مطبوعات
۵۶۰.....	حقوق اقلیت ها و مخالفان

۵۶۱.....	امنیت اجتماعی
۵۶۳.....	نتیجه
۵۶۵.....	منابع
۵۶۷.....	بازخوانی مبانی و مصادیق حقوق سیاسی شهروندی
	زهراسادات مسجدی / محمد علی نظری
۵۶۹.....	چکیده
۵۷۱.....	مقدمه
۵۷۲.....	حقوق شهروندی
۵۷۳.....	چارچوب نظری
۵۷۶.....	روش شناسی امام خمینی
۵۷۷.....	بنیادهای معرفتی حقوق شهروندی در بیان دموکراسی
۵۷۸.....	برخی از مصادیق حقوق شهروندی سیاسی در غرب
۵۸۰.....	مشارکت سیاسی اجتماعی فعالانه و آگاهانه
۵۸۲.....	حقوق شهروندی «دیگری» در اندیشه امام خمینی
۵۸۶.....	نگاهی متفاوت به حقوق سیاسی اجتماعی بانوان
۵۸۹.....	نتیجه گیری
۵۹۳.....	منابع

مقدمه

یکی از دغدغه‌های بنیادین جوامع بشری معاصر، مسأله «جایگاه حقوق مردم و چگونگی تأمین آن» است. گفتمان دینی، «تکلیف‌مدار» قلمداد شده است. پرسش اساسی این است که آیا حکومت دینی می‌تواند نسبت به کرامت انسان، حقوق و آزادی‌های شهروندان و به ویژه اقلیت‌ها، پایبند باشد؟ پاسخی به این مسأله با دیده تردید نگریسته‌اند. البته گفتمان دینی با مفهوم حق و حق‌مداری، بیگانه نیست. است و از دیرباز در پژوهش‌های اسلامی، درباره اهتمام به «حق الناس»، دست‌مایه‌های ررفی وجود داشته است.

امام خمینی رحمه‌الله در امتداد این رویکرد، در بیانات خویش و به ویژه در «ملک» ده ساله پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تلاش نمود تا گفتمان «حق‌مداری» و «حقوق شهروندی» را بارور نماید. اما چالش‌های نظری و عملی این حوزه، همچنان در انتظار تأملات و اندیشه‌ورزی‌های نخبگان حوزه‌های گوناگون علوم اسلامی و اجتماعی است. خصوصاً که در دوران معاصر و با پیشرفت تکنولوژی، عرصه‌های جدید از توجه به حقوق مردم، پدید آمده است و این مقوله در حوزه‌های نوینی چون نظارت، توسعه، سلامت، محیط زیست و تصدی مشاغل، حائز اهمیت گردیده است. همایش بین‌المللی «حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی رحمه‌الله»، جایگاه حقوق مردم در حکومت دینی را با تأکید بر اندیشه‌های ایشان به بحث می‌گذارد. این همایش در ادامه همایش‌های مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه‌الله، با عنوان همایش بین‌المللی امام خمینی و قلمرو دین برگزار می‌گردد و به موضوع حقوق مردم و مبادی و مبانی آن

در حکومت، می‌پردازد.

این همایش با هدایت ریاست عالی همایش، حضرت حجة الاسلام والمسلمین سید محمد خاتمی و حمایت تولیت محترم آستان امام خمینی (ع)، آية الله سید حسن خمینی و همراهی قائم مقام محترم مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، دکتر حمید انصاری و همکاری معاونت پژوهشی مؤسسه در مدت دو سال بسامان رسیده است.

اعضای شورای عالی همایش که با تصویب سیاست‌های کلان و برگزاری جلسات ماهیانه علمی بر قوت و اعتبار آن افزودند، عبارتند از: آقایان اساتید حضرت حجة الاسلام والمسلمین سید محمد خاتمی، دکتر سید محمد هاشمی، دکتر حسین مهرپور، دکتر سید محمد رضا بهشتی، حجة الاسلام والمسلمین دکتر کاظم قاضی زاده، حجة الاسلام والمسلمین دکتر داود فیروزی، دکتر محمد حسن ضیائی فر، دکتر حمید انصاری، دکتر علی محمد حاضری، حجة الاسلام والمسلمین دکتر رحیم نوبهار، دکتر عباس منوچهری، حجة الاسلام والمسلمین دکتر محمد مقدم، حجة الاسلام والمسلمین محمد علی خسروی، آقای مهدی میرزا زاده، آقای علی داتانی، حجة الاسلام والمسلمین علی کمساری.

مؤسسه پژوهشی - فرهنگی فهیم، مرکز علمی و کمیسیون حقوق بشر اسلامی و مؤسسه نوآرغنون از همکاران علمی این همایش، بوده‌اند، و اساتید محترم شناخته شده در حوزه مباحث مربوط به مبادی، مبانی و مباحث حکومت اسلامی و حقوق مردم آقایان اساتید شورای عالی و اساتید محترم، سید محمد علی ایازی، سید جواد ورعی، دکتر محمد جواد دایملی، دکتر سید صادق حقیقت، دکتر سید علی میر موسوی و دکتر عبدالوهاب فراتی و مرحوم دکتر محمد رحمان نیا (که متأسفانه سال گذشته در حادثه منا، جان خود را از دست دادند)، زحمت ارزیابی این مجموعه را بر عهده داشته‌اند و آقای علی داستانی، دبیر شورای راهبردی و اساتید محترم، آقایان دکتر سید محمد رضا بهشتی، دکتر داود فیروزی و دکتر محمد حسن ضیائی فر، عضو شورای راهبردی همایش بوده و در ارزیابی و داوری نهایی، همکاری بیشتری داشته‌اند. در پایان، از همه کسانی که به نوعی در باروری این همایش، ما را یاری کردند، صمیمانه تشکر می‌شود.

باتشکر

کمیته علمی همایش